

Jámborné

Balog Tündénél

- *A mű beszéljen, ne alkotója!*
- *Talán úgy, hogy festő vagyok.*
- *Batik és ballada együtt jött.*
- *Vannak témák, amikhez meg kell érni.*
- *Elkeseredtem, amikor láttam, hogy nem hasonlítok senkihez.*
- *Elégedett vagyok, egészen másnap reggelig.*

— Hallom, szakdolgozatot írnak Balog Tündéről.

— Furcsa érzés és kínos. Írni könnyebb, mintha rólam írnak. Olyanokat is kérdeznek, amiről nem szeretek beszélni. Miért csináltam valamit, mit akartam kifejezni vele? A mű beszéljen, ne az alkotója! Ha nem beszél, az már az én bajom, meg a mű baja.

— Nem értheti mindenki a beszédet.

— A maga módján, a maga szintjén kell, hogy mindenkinek mondjon valamit. Hogy milyen mélységig jut el valaki, az már más kérdés. Nem biztos, hogy a magot érti meg, lehet, hogy megmarad a felszínnél. Aki viszont érti, abban a mag ki-virágzik. Ezért nehéz szakdolgozat témájának lenni.

— Rossz is?

— Jó is van benne. Egyrészt nagyon megtisztelő dolog. Rákényszerültem, rendszereznem kellett, mit csináltam, meddig jutottam el. Még az is fölmerült bennem, hova tovább, de erről fogalmam sincs.

— Honnan bukkant elő a batik? Amikor először hallottam róla, akkor kezdett divatos szakköri műfaj lenni.

— Onnan is jött. Itt a városban, de azt hiszem, Csongrád megyében is az én szakkörömben csináltak először batikot a gyerekek. Akkor kezdtem tanítani, mindent kipróbáltam, amivel a figyelmet le lehetett kötni. A gyerekek csinálták tehát előbb, én meg sem próbáltam addig. Elolvastam, hogyan kell, megpróbáltam irányítani a munkát, és tessék elképzelni harminc üvöltő gyereket, akik anyák napjára ajándékot csinálnak. Apró kis terítőket. Egyszerűek voltak, de sikerültek.

— Ez az a technika, amikor összefogják a vásznat, megkötözik nagy csomókra, és fazékba mártják?

— Nem kötötték. Az is batik, de ők festették, forró paraffinnal, úgy mártották hideg festékbe az anyagot. Ez a hagyományos batik.

— A gyerekeket mi izgatta ebből?

— Hogy mi lesz belőle.

— És aki hivatásból vagy hitvallásból csinálja?

— Az tudja, mi lesz belőle. Azzal szokták vádolni a batikot, hogy sok az esetlegesség benne, sok a véletlen. Én ezt tagadom.

— Kik vádolják?

— Legyintenek: ja, a batik? Általában nem tekintik komoly műfajnak.

— Kik?

— Nem művészettörténészekre gondolok, inkább a kollégákra.

— Kiállításon hogyan kezelik?

— A dél-alföldre beveszik, az őszi tárlatra nem. De nem biztos, hogy ennek a batik az oka.

— Hagyományos batikot említett az előbb. Ha új, mi benne a hagyományos?

— A jávai a hagyományos, de az teljesen a díszítőművészet körébe tartozik. Maga a technika több ezer éves. Megolvastott, forró méhviasszal festettek fehér anyagra, és bemártották a festékbe. Ott fogta be, ahol nem volt viasz. A technikát tekintve tehát hagyományos, amit csinálók, de az enyém nem díszítőművészet.

— Hanem?

— Bizonytalan a helyzetem. A technika iparművészeti, az eredmény képzőművészet.

— Hogyan kell mondanunk? Aki fest, az festő, aki szobrot farag, szobrász. És aki batikol?

— Attól függ. Tervezőművész, iparművész, festőművész. Én szeretem elhagyni a címekeket a nevem mellől, álljon csak magában a név.

— Önéletrajzba hogyan írja be?

— Leginkább sehogy. Ha nem kerülhetem el, akkor azt írom, hogy festő vagyok, de azt, hogy művész, sehogy nem tenném bele. Sok ember van, akinek papírja van róla, hogy művész, mégsem egészen az. Idővel majd elválnak.

— Hány batikost tart számon?

— Úgy tudom, csak én csinálom. Azelőtt táblaképeket festettem, de nem sokra mentem velük. Senkinek nem kellett, nem is voltak jók, ez az igazság. El is határoztam, abbahagyom a festést. Öntudatlan keresgélés következett ezután, azt a módot kerestem, ahogy ki tudnám magam fejezni. Maradt egy darab anyag a szakörben, volt egy szabad ecset, húztam rajta néhány vonást, belemártottam a festékbe, lett belőle valami. Időbe telt, amíg rájöttem, ez az, ami nekem való. Ezzel tudom megcsinálni, amit szeretnék. Elég gyorsan jött. Úgy tudom, 1967-ben próbáltam először, és két év múlva már önálló kiállításom volt, csak batikból. A táblaképen nem jutottam el oda, hogy síkban kell ábrázolnom valamit, itt magától adódott. Azelőtt kötött a látvány, ha meg elszakadtam tőle, zavaros vizekre tévedtem.

— A népdal és a népballada a batikhoz kötődik, vagy azelőtt is vonzódott hozzá?

— Ballada, népdal? Batik nélkül biztosan nem kerültem volna közel hozzá. A táblaképeken nyoma sem volt.

— Ha jól emlékszem, abban az időben kezdte művelt köztudatunk újra felfedezni a népi alkotásokat.

— Benne volt a levegőben, nem vitás.

— Ön honnan hozta? Családi örökség?

— Az én családom? Ha azt mondom, hogy Duna-medencei, talán akkor mondom jól. Őseim között vannak székelyek, makói parasztok, bolgárok, valahová betelepített németek is. A legdöntőbb hatás anyám révén ért, aki erdélyi volt, és apám anyja közvetítésével, aki viszont makói volt. Mindezek ellenére nem élt családkunkban a népdal.

— Tehát nem éneкли, csak festi.

— Ahogy a nagyanyám beszélt, máig a fülemben van. Nem is a kiejtése, hanem olyan szavakat használt, amiket ezen a vidéken nem ismernek. Szépen beszélt, szavai beleragadtak az agyamba. Mégis azt mondom, ha nem énekeltem is, a népdal annyira elkerülhetetlen volt számomra, mint a batik. Legalább tíz éve festettem, tele voltam sikertelenséggel.

— Lett a batik, és jött a siker?

— Most már tudom, az iskolából jött a ballada is. Volt egy kedves kolléganóm, meghalt azóta, ő rendezett egy előadást. A Kőműves Kelemennét. Megkért, hogy segítsek. Most is előttem van, ahogy bementem a próbákra, és a kislányok énekeltek a balladát, mindig sírhatnékom támadt, annyira szép volt. Az első batik a balladasornak az első tagja lehetne, ha megvolna még. Déva vára volt rajta, háttér volt az előadáshoz. Hosszú nyélre függesztettük föl, és két gyerek tartotta. Azután megcsináltam a Kőműves Kelemennét, a Megöltek egy legényt, a Júlia szép leányt, aztán jöttek szépen, sorba a többiek.

— Könyvből lapozta a balladát?

— Onnan. Vadászta a népdalszövegekre, balladákra.

— Program maradt a ballada?

— Nem. Megcsináltam egy sort, aztán jött a nagy kérdés: most mi következik? A Torreádorsiratók jöttek, később a nyelvelmékek.

— Azok is sorban? Halotti Beszéd, Ómagyar Mária-siralom?

— A Halotti Beszéd megvan, a Mária-siralom még hiányzik. Legalább fél esztendőig foglalkoztatott, nem lett belőle semmi. Vannak témák, amikhez meg kell érni.

— Hadd kérjem meg, mondja el szóban, miből áll a Halotti Beszéd a batikon.

— Akkor halt meg az apósom. A képen szereplők egy része élő személy, portré. Ennyi az egész. A háttérben a Halotti Beszéd szövege, fölnagyítva. A technika megengedi, lehet törni az anyagot, tele van finom repedésekkel.

— A batik határai?

— Azt hiszem, mindent meg lehet vele csinálni. Félek is tőle, vigyáznom kell, nehogy rossz útra tévedjek.

— Mikor veszi észre, hogy téved? Ha egyedül van, nincs közege.

— Legtöbbször utólag. Egy darabig elkeseredtem, amikor kollektív kiállításokon láttam, hogy én nem hasonlítok senkihez. Mindenki társakat keres. Később jöttem csak rá, ez erény is lehet. Nem is magam jöttem rá, mondták.

— Közben kis kitérő: az agyag. Menekülés?

— Új lehetőség. Szereztem egy agyaghurkát, elkezdtem gyúrni. A népdalok, népballadák batiksora tragikus volt, engem is nyomasztott. A későbbi is komor volt, mind. Az agyagnál? Nagyokat nevettem, amikor csináltam. Kemenceasszonyoság, meg a többi — játék volt!

— Maradt is játék?

— Régen nem csinálom.

— Kovács Margit hatása?

— Biztosan nagy szerepe volt, hogy hozzákezdtem. Nagyon tetszettek a kúpos formái. Kúposat akartam én is, de korong nélkül.

— Elmúlt a játékos kedve, azért hagyta abba?

— Az agyaghiány miatt. Makón nincs jó agyag. A játék visszatért a Krúdy-batikokon. Története van, hogyan jutottam ide. Serdülőkorom legkedvesebb olvasmánya volt Krúdy, a mag nyilván itt van. Egy hagyatékából kaptam öt törülközőt, Kornélka néni volt a tulajdonosa. Nem tudom, érzi-e a név zamatát? Kornélka néni! Láttam az emlékkönyvét is, piros plüssbe kötve, rajta nefelejcs. Ez már tiszta Krúdy. Mind az öt törülközőből batik lett.

— Pedagógus, háziasszony, családanya és festő.

— Megnyugvást ad a munka, de csak rövid ideig. Amikor készen van, kivásalom, mert igazi arcát csak vasalás után mutatja meg. Elnézegetem. Akkor elégedett, vagyok, egészen másnap reggelig. Előfordul, hogy két napig is. Ha akad valaki, aki-

nek adhatok a véleményére, és azt mondja, hogy jó, akkor biztat egy darabig. Aztán ez is elmúlik.

— A grafika? Kirándulás vagy komoly szándék?

— Kiegészítő, mint a terrakotta volt. Grafikai profilt kapott a makói művésztelep, mindenféle grafikai eljárásra lehetőség van. Kapva-kaptam az alkalmon, fejest ugrottam bele. Ahogy a terrakotta hasznát végül is a batiknál láttam, elképzelhető, hogy a grafika kamata is ide jön.

HORVÁTH DEZSŐ

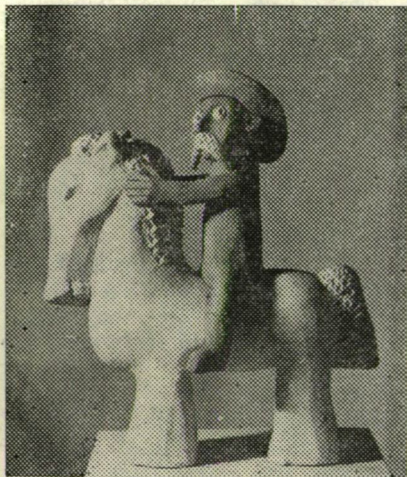
Szerkesztői asztal

A Magyar Írók Szövetsége *A hetvenes évek valósága az irodalom és a kritika tükrében* címmel kétnapos konferenciát rendezett a szegedi József Attila Tudományegyetemen. Referátumot tartott Szabolcsi Miklós akadémikus és Gáll István író. A tanácskozáson Pozsgay Imre kulturális miniszter is felszólalt. A konferencián részt vett Rátkai Ferenc, az MSZMP KB osztályvezető-helyettese, Tóth Dezső kulturális miniszterhelyettes, Dobozy Imre,

az írószövetség elnöke és Garai Gábor, a szövetség főttkára. A vita anyaga előreláthatóan lapunk szeptemberi számában jelenik meg.

*

Az ünnepi könyvhétre hazánkba érkezett szovjet íródelegáció tagjai, Jaan Kross, Ellen Niit és Vlagyimír Iljics Amlinszkij Szegedre is ellátogattak, és a Somogyi-könyvtárban találkoztak az olvasókkal. A vendégek szerkesztőségünket is fölkeresték.

J. BALOG TÜNDE MUNKÁJA